

Дані про авторів

Гуштан Тетяна Вікторівна,

к.е.н., доцент, доцент кафедри технології та організації ресторанного господарства Ужгородського торговельно-економічного інституту Київського національного торговельно-економічного університету

e-mail: info@utei-knteu.org.ua

Ковач Марія Йосипівна,

к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів Ужгородського торговельно-економічного інституту Київського національного торговельно-економічного університету

e-mail: info@utei-knteu.org.ua

Данные об авторах

Гуштан Татьяна Викторовна,

к.э.н., доцент, доцент кафедры технологии и организации ресторанного хозяйства Ужгородского торгово-экономического института Киевского национального торгово-экономического университета

e-mail: info@utei-knteu.org.ua

Ковач Мария Иосифовна,

к.э.н., доцент, доцент кафедры финансов Ужгородского торгово-экономического института Киевского национального торгово-экономического университета

e-mail: info@utei-knteu.org.ua

Data about the authors

Tetyana Hushtan,

Ph.D. of Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Technology and Organization of Restaurant Management of the Uzhhorod Institute of Trade and Economics of the Kyiv National University of Trade and Economics

e-mail: info@utei-knteu.org.ua

Mariya Kovach,

Ph.D. of Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Finance of the Uzhhorod Institute of Trade and Economics of the Kyiv National University of Trade and Economics

e-mail: info@utei-knteu.org.ua

УДК 331.522.4

ШЕДЯКОВ В.Є.

Процеси трансформації міжнародних економічних відносин як «вікно можливостей» для змін стратегічного значення

Предмет дослідження – процеси трансформації міжнародних економічних відносин.

Метою написання **статті** є розгляд діапазону можливостей і арсеналу їх політико-економічного використання.

Методологія проведення роботи заснована на дослідженнях соціально-економічних динамік. Процеси міжнародних, багаторівневих регіональних і національних змін є різновекторними і включають свідомо різношвидкісні тенденції. Перехід до нової політико-економічної парадигми кардинально змінює вікно можливостей, впливаючи на співвідношення об'єктивних і суб'єктивних факторів розвитку. Перехідний період при здійсненні трансформацій вимагає скрупульозності рішень з оптимізації і черговості етапів, особливо ретельного відбору дерева цілей і засобів, оскільки таїть потенціал не тільки коротко- і середньо-, а й довгострокових наслідків.

Інформаційну базу дослідження становлять нормативні акти, вітчизняні та зарубіжні публікації, дослідження з питань змісту міжнародних економічних відносин, спрямованості і характеру мегатрендів світового розвитку, ролі перехідних періодів, співвідношення стратегії і тактики в прийнятті організаційно-управлінських рішень.

Результати роботи – проведено аналіз продуктивного використання можливостей перехідного періоду здійснення форсованих трансформацій.

Висновки. Перехід до умов пост-глобальності поєднує умови світових масштабів взаємовпливу з ростом ендегенних політико-економічних і соціокультурних цілісностей. Час форсованих перехідних трансформацій розширює коридор можливостей (зокрема, організаційно-управлінських рішень, що впливають на рівень довгострокової господарської орбіти). Відповідно, оволодіння постглобальним організаційно-управлінським діапазоном – важлива передумова успішного відстоювання національних інтересів.

Ключові слова: світові трансформації, міжнародні економічні відносини, постглобалізація, постглобалізм, перехідний період, управління.

ШЕДЯКОВ В.Е.

Процессы трансформации международных экономических отношений как «окно возможностей» для изменений стратегического значения

Предмет исследования – процессы трансформации международных экономических отношений.

Целью написания **статьи** является рассмотрение диапазона возможностей и арсенала их политико–экономического использования.

Методология проведения работы основана на исследованиях социально–экономических динамик. Процессы международных, многоуровневых региональных и национальных изменений являются разновекторными и включают заведомо разноскоростные тенденции. Переход к новой политико–экономической парадигме кардинально меняет окно возможностей, влияя на соотношение объективных и субъективных факторов развития. Переходный период при осуществлении трансформаций требует скрупулёзности решений по оптимизации и очередности этапов, особенно тщательного отбора дерева целей и средств, поскольку таит потенциал не только кратко– и средне–, но и долгосрочных последствий.

Информационную базу исследования составляют нормативные акты, отечественные и зарубежные публикации, исследования по вопросам содержания международных экономических отношений, направленности и характера мегатрендов мирового развития, роли переходных периодов, соотношения стратегии и тактики в принятии организационно–управленческих решений.

Результаты работы – проведен анализ продуктивного использования возможностей переходного периода осуществления форсированных трансформаций.

Выводы. Переход к условиям постглобальности сочетает условия мировых масштабов взаимного влияния с ростом эндогенности политико–экономических и социокультурных целостностей. Время форсированных переходных трансформаций расширяет коридор возможностей (в частности, организационно–управленческих решений, влияющих на уровень долгосрочной хозяйственной орбиты). Соответственно, овладение постглобальным организационно–управленческим диапазоном – важная предпосылка успешного отстаивания национальных интересов.

Ключевые слова: мировые трансформации, международные экономические отношения, постглобалізація, постглобалізм, перехідний період, управління.

SHEDYAKOV V.E.

Transformation processes of international economic relations as a «window of opportunity» for changes of strategic importance

Subject of research is the processes of transformation of international economic relations.

The purpose of this article is to consider the range of possibilities and the arsenal of their political and economic use.

The methodology of the work is based on studies of socio–economic dynamics. The processes of international, multilevel regional and national changes are multi–vector and include deliberately different–speed trends. The transition to a new political and economic paradigm radically changes the window of opportunity, affecting the ratio of objective and subjective factors of development. The transitional period in the implementation of transformations requires scrupulous decisions on optimization and the order of stages, especially a careful selection of the tree of goals and means, since it has the potential not only short– and medium–, but also long–term consequences.

The information base of the research is made up of regulations, domestic and foreign publications, research on the content of international economic relations, the direction and nature of

mega-trends in world development, the role of transition periods, the ratio of strategy and tactics in making organizational and managerial decisions.

Results of the work – an analysis of the productive use of the possibilities of the transitional period for the implementation of forced transformations was carried out.

Conclusions. The transition to post-globality conditions combines the conditions of the global scale of mutual influence with the growth of endogeneity of political, economic and socio-cultural integrity. The time of forced transitional transformations expands the corridor of opportunities (in particular, organizational and managerial decisions that affect the level of the long-term economic orbit). Accordingly, mastering the post-global organizational and managerial range is an important prerequisite for successful defending national interests.

Key words: world transformations, international economic relations, post-globalization, post-globalism, transition period, management.

Постановка проблеми. Пошук і культивування власних ефективних моделей політико-економічного розвитку вимагає перегляду об'єктивних, суб'єктивних чинників відтворення та сутності суспільних відносин з урахуванням кардинальних змін в умовах і середовищі господарювання.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Здійснення аналізу міжнародних відносин склалося під впливом шкіл Е. Бабіна, У. Бека, Г. Бехманна, А. Бутенко, І. Валлерстайна, Е. Гідденса, А. Громико, О. Динкіна, І. Коротченко, Е. Ожиганова, Д. Стросс-Кана, Е. Примакова, М. Сміта, Р. Хасбулатова, С. Хелемендіка, П. Швейцера, І. Шишкіна. Передчуттям неминучих змін і витяганням їх складових з-під спід сум'яття фактів епохи, що минає, наповнений аналіз Ж. Алфьорова, Л. Альтюссера, О. Ахієзера, О. Ачлея, І. Барігіна, М. Брі, О. Бузгаліна, П. Б'юкенена, С. Беннона, В. Вазюліна, В. Волошкової, В. Віммера, Р. Газенко, О. Галушки, С. Глазьєва, В. Глушкова, А. Горця, Б. Гросса, Т. Грема, Дж. Гелбрейта, Е. Гембла, М. Делягіна, В. Дрожжінова, В. Єфімова, В. Заріна, Л. Івашова, В. Іноземцева, С. Карганова, В. Катасонова, М. Келдиша, Г. Кіссінджера, М. Ковальчука, А. Колганова, В. Корнілова, М. Корнфорта, А. Кулі, Т. Купманса, М. Кураєва, С. Кургіняна, Дж. Лафленда, Е. Лібанової, Г. Малінецького, Г. Моргентау, Н. Нарочницької, Д. Нексона, А. Окасіо-Кортес, Т. Орлової, І. Острецова, І. Панаріна, М. Панькіна, С. Переслегіна, Д. Перкінса, К. Петрова, В. Пякіна, Л. Савіна, Т. Сакайі, Б. Сандерса, К. Сівкова, Б. Славіна, Є. Спіцина, А. Соколової, М. Старикова, Ю. Тіхомірова, М. Трубнікова, О. Четверікової, Е. Шульца та ін.

Метою написання **статті** є розгляд діапазону можливостей і арсеналу їх політико-економічного використання.

Виклад основного матеріалу. Проникнення глобалізації в усі пори суспільних відносин уже не дозволяє субординувати міжнародний порядок як вторинну даність, похідну від внутрішніх національних характеристик структурування та розвитку. Міжнародні економічні відносини стають всеохоплюючими при поширенні на всі сторони відтворення, не тільки розподіл і обмін, але і виробництво, поширюючись, зокрема, на торговий (товарами і послугами), фінансовий обмін, виробничу кооперацію, міграцію робочої сили та інтелектуальної власності, рух капіталів, інновацій та факторів НТП.

Однак, нині і міць глобальних потоків зберігає свою силу, і посилюються спроби покинути прокрустове ложе шаблонів, зручних для забезпечення інтересів Заходу. За подіями політико-господарської кон'юнктури встають кардинальні протиріччя перехідного періоду до нової суспільної парадигми. Так, колишня стійка динамічна система з конкуренцією і партнерством протилежних таборів «імперіалізму» і «соціалізму» відійшла в минуле. Деякий час міжнародне життя займалася еквілібристикою, намагаючись втілити модель одноосібного панування Заходу при жорсткому відділенні економіки послуг в країнах-лідерах від аграрно-індустріальних зон із застарілими технологіями в виснажує оточенні. Цій нестійкій стан міжнародних відносин використовувалося його фаворитами для корисливого присвоєння переваг від свого становища. Але спроби гегемонії як нав'язування зручних для себе порядків: ресурсами військовими, дипломатичними, культурними, світоглядними – перестали давати результат; Захід втратив динамізм і привабливість, упустив стратегічну ініціативу. Системний світова економічна криза початку 21 століття – прояв загальної кризи домінант-

ною форми індустріалізму, однак, її подолання вимагає аналізу діапазону постіндустріальних перспектив економіки знання, а також діапазону її можливостей. Таким чином, нині кризовість характеризує саме стан суспільної (в тому числі політико-економічної і фінансово-спекулятивної) системи ойкумени. Зокрема, недостатньо раціонально витрачається і людський потенціал, і природні копалини, і техніко-технологічні можливості. Посилює тиск на загальну ситуацію незайнятий (або зайнятий неефективно) трудовий потенціал. Одночасно накопичуються і ризики від зволікання в проведенні назрілих реформ економічного життя ойкумени.

І якщо постглобальність, що виникає, характеризує об'єктивний стан ойкумени (зокрема, міжнародного життя), то постглобалізм – суб'єктивне відображення його, якість усвідомлення і використання нових тенденцій. Зміна епохи передбачає і нову модель в трактуванні минулого, сьогодення і майбутнього [1–5]. Участь в переструктуруванні, впорядкування хаосу (властивого і перехідному періоду, і часу панування відмираючих форм) дарує премію безпосереднім суб'єктам і використовують тенденції. У цей момент часто запекло конкурують чинники об'єктивні і суб'єктивні, закономірні і випадкові, унікально неповторні і циклічно повторювані. В рамках перехідного періоду визначається співвідношення сил в структуруванні суспільних протиріч і всього життя культурно-цивілізаційного світу; то, ким, в чий інтересах, наскільки глибоко, послідовно і успішно будуть здійснюватися зміни – і динаміка наступних трансформацій [6–10]. Концентрований фокусування нової структури міжнародних зв'язків суспільною психологією та ідеологією тісно корелює з сутністю тенденцій, котрі відбуваються і формуються, що виявляються, перш за все в трансформаціях системоутворюючих відносин праці, власності і управління. Характер постглобальності виявляється сприйнятливим до соціальних комбінацій споживчого самообмеження на користь творчого процесу та індивідуальної самодисципліни заради реалізації сутнісних сил. Разом з тим, перекладення м'язової-енергетичних функцій і повсякденної виконавської рутини на автомати актуалізує саме науково-освітньо-виробничі кластери як засіб акумулювання і просування інтелектуальної творчої активності. Зміни виявляються по-різному в регіонах, варіа-

тивно позначаються на соціальних шарах і політико-економічних угрупованнях, в суспільному та приватному житті. Під спудом колишніх тенденцій і старих фактів динамічно відбувається структурування нової парадигми; виникають не просто передумови майбутнього, але й рівень реалізації можливостей і загроз у новій суспільно-технологічній парадигмі. Багатополюсний і різношвидкісний світ, самоцінність абсолютно відмінних один від одного культурно-цивілізаційних світів, нетерпимість до зовнішнього диктату і відторгнення імперіалістичного культуртрегерства, невтручання і добровільність кооперації: все це (і багато іншого) – вимоги кардинальних трансформацій, пов'язаних з посиленням тенденцій формування постглобального устрою світу, вміння жити і розвиватися в якому стає пріоритетним фактором стратегічної конкуренції. Причому якщо попередні періоди розвитку людства, як правило, могли бути охарактеризовані за домінуючою цивілізацією, то нині конкурують принципово різномірні моделі організації життєдіяльності.

Характерною рисою перехідного періоду стали зміни в політико-економічній «табелі про ранги». Наприклад, з одного боку, різко слабшають фаворити колишнього порядку, з іншого, – посилюються країни, що представляють альтернативні громадські моделі і варіанти державно-адміністративного устрою. Оскільки США, втрачаючи привабливість і наступальність суспільного розвитку, але поки ще зберігають великий інструмент панування і нав'язування своєї волі (насамперед, валюту, військові бази, флот, інформаційно-пропагандистський тиск, різноманітні санкції), то, зрозуміло, важливими факторами структурування виступають антагонізми між інтересами Заходу і решти людства; США і світових лідерів, що відроджуються; США і країн Західної Європи; національно-орієнтованої політико-економічної групи США і наднаціональних угруповань; промислових і аграрних виробництв, з одного боку, і капіталу фінансово-спекулятивного, торгового і індустрії розваг. І, хоч обидві панівні партії США відображають погляди правлячих кіл, але (особливо в передвиборній боротьбі) спливають конфлікти між моделями трансформацій і, відповідно, управлінськими рішеннями лобістів моделей, що протистоять. Відповідно, для світової спільноти актуальними залишаються завдання і продуктивного використання перехідного періоду-

ду як такого, і захисту себе від втягування в руйнівні процеси в фаворитах колишнього світового порядку. У будь-якому випадку, актуальним виступає комплекс дій по зростанню ємності внутрішнього платоспроможного попиту, реалізації ендogenous розвитку, імпортозаміщення. Це означає необхідність культивування різноманітності підходів і розумної ініціативи, творчого пошуку і ненасильницької консолідації інтересів [11–16].

Висновки

Таким чином перехід до умов постглобальності поєднує умови світових масштабів взаємовпливу макрорегіонів з ростом ендogenous політико-економічних і соціокультурних цілісності. Час форсованих перехідних трансформацій розширює коридор можливостей (зокрема, організаційно-управлінських рішень, що впливають на рівень довгострокової господарської орбіти), котрий потім звужується при виробленні оновленого порядку. Відповідно, оволодіння постглобальним організаційно-управлінським діапазоном – важлива передумова відстоювання національних інтересів. Тим часом, збереження і розвиток інакше мислення, культивування самостійного і критичного погляду на рішення проблем – найважливіший потенціал розвитку суспільної цілісності. Особливості як суспільної парадигми, що формується, так і перехідного періоду до неї повертають до кардинального розширення діапазону вибору. Органічність політико-економічних рішень у сфері суспільних форм організації життєдіяльності стає загальною умовою максимізації поля творчості. При цьому різке розширення масових протестних рухів на Заході ставить світову спільноту перед завданнями мінімізації свого збитку від цього і використання цього періоду для максимізації просоціальних розвитку і реалізації творчої активності свого населення, підвищення привабливості іміджу.

Список використаних джерел

1. Engdahl F.W. A Century of War: Anglo-American Oil Politics and the New World Order. Pluto Press, 2004. 312 p.
2. Buchanan P.J. The Death of the West. US: St. Martin's Press, 2001. 320 p.
3. Шедяков В.Е. Постглобализм как социально-экономическое явление. Рухес. 2016. № 4 (3). P. 104–114.

4. Шедяков В.Е. Постглобальное взаимодействие культурно-цивилизационных миров. The process and dynamics of the scientific path: collection of scient. papers «SCIENTIA» with Proceed. of I Intern. Scient. and Theor. Conf., February 26, 2021. Athens. Vol. 2. P. 29–33. DOI 10.36074/scientia-26.02.2021.

5. Shedyakov V. Strategy of changes: challenges, measurements, priorities. Strategies for sustainable socio-economic development and mechanisms their implementation in the global dimension: collective monograph / ed. by M. Bezpartochnyi. Sofia: St. Grigorii Bogoslov, 2019. Vol. 2. P. 51–62. DOI <https://doi.org/10.6084/m9.figshare.11839233.v1>.

6. Моргантай Г. Политические отношения между нациями. Борьба за власть и мир. Москва: Прогресс, 1999. 265 с.

7. Hantington S.P. The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order. New York: Simon and Schuster, 1996. 367 p.

8. Ачлей А. Битва глобальных проектов. Москва: Волант, 2011. Ч. 1. 240 с. Ч. 2. 240 с. Ч. 3. 320 с.

9. Шедяков В.Е. Межпарадигмальный переход в структуре и организации международной жизни. Research, challenges and development prospects in the area of social sciences / ed. board: J. Kloc, U. Kempinska, Z. Brenda. Wloclawek; Riga: Baltija Publishing, 2020. P. 301–325. DOI <https://doi.org/10.36059/978-9934-588-42-6/301-325>.

10. Luttwak E.N. Strategy. The Logic of War and Peace. Cambridge: Harvard University Press, 1987. 283 p.

11. Blackwill R.D., Harris J.M. War by Other Means: Geoeconomics and Statecraft. Cambridge: Harvard University Press, 2016. 384 p.

12. Ларина Е.С., Овчинский В.С. Мировойна. Все против всех. Москва: Книжный мир, 2015. 416 с.

13. Савин Л.В. Новые способы ведения войны: как Америка строит империю. Санкт-Петербург: Питер, 2016. 352 с.

14. Шедяков В.Е. Геостратегические трансформации как политико-экономическая среда организационных изменений. Проблемы системного подходу в економіці. 2019. № 1 (69). Ч. 1. С. 16–24.

15. Шедяков В.Е. Гипериндустриализация – условие суверенитета. The current state of development of world science: characteristics and features: collection of scient. papers «SCIENTIA» with Proceed. of I Intern. Scient. and Theor. Conf., June 4, 2021. Lisbon. Vol. 1. P. 8–12.

16. Шлапак А.В. Методологічні основи концептуальних конструкцій глобального конкурентного лідерства. Тенденції розвитку економіки у 2018 році: ана-

літичний та теоретико-методологічний аспекти: Тез. Міжнар. наук.–практ. конф. Одеса, 2018. С. 51–53.

References

1. Engdahl, F.W. (2004). *A Century of War: Anglo-American Oil Politics and the New World Order*. Pluto Press.
2. Buchanan, P.J. (2001). *The Death of the West*. US: St. Martin's Press.
3. Shedyakov, V.E. (2016). Postglobalizm kak sotsial'no-ekonomicheskoe yavlenie [Post-globalism as a socio-economic phenomenon] [in Russian]. *Pyxes*, 4 (3), pp. 104–114.
4. Shedyakov, V.E. (2021). Postglobal'noe vzaimodeistvie kul'turno-tsivilizatsionnykh mirov [Post-global interaction of cultural and civilizational worlds] [in Russian]. The process and dynamics of the scientific path: collection of scient. papers «SCIENTIA» with Proceed. of I Intern. Scient. and Theor. Conf. Athens, 2, pp. 29–33. DOI 10.36074/scientia-26.02.2021.
5. Shedyakov, V. (2019). Strategy of changes: challenges, measurements, priorities. Strategies for sustainable socio-economic development and mechanisms their implementation in the global dimension / *Bezpartochnyi, M.* (ed.). Sofia: St. Grigorii Bogoslov, 2, pp. 51–62. DOI <https://doi.org/10.6084/m9.figshare.11839233.v1>.
6. Morgentau, G. (1999). *Politicheskie otnosheniya mezhdru natsiyami* [Political relations between nations]. Moskva: Progress. [in Russian].
7. Huntington, S.P. (1996). *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*. New York: Simon and Schuster.
8. Achlei, A. (2011). *Bitva global'nykh proektov* [Battle of global projects]. Moskva: Volant. [in Russian].
9. Shedyakov, V.E. (2020). Mezhduparadigmal'nyi perehod v strukture i organizatsii mezhdunarodnoi zhizni [Interparadigmatic transition in the structure and organization of international life] [in Russian]. Research, challenges and development prospects in the area of social sciences / Kloc, J., Kempinska, U., Brenda, Z. (ed. board). Wloclawek; Riga: Baltija Publishing, pp. 301–325. DOI <https://doi.org/10.36059/978-9934-588-42-6/301-325>.
10. Luttwak, E.N. (1987). *Strategy. The Logic of War and Peace*. Cambridge: Harvard University Press.
11. Blackwill, R.D., Harris, J.M. (2016). *War by Other Means: Geoeconomics and Statecraft*. Cambridge: Harvard University Press.
12. Larina, E.S., Ovchinskii, V.S. (2015). *Mirovovna. Vse protiv vseh* [World War. All against all]. Moskva: Knizhnyi mir. [in Russian].
13. Savin, L.V. (2016). *Novye sposoby vedeniya voyny: kak Amerika stroit imperiyu* [New ways of waging war: how America is building an empire]. Sankt-Peterburg: Piter. [in Russian].
14. Shedyakov, V.E. (2019). Geostrategicheskie transformatsii kak politiko-ekonomicheskaya sreda organizatsionnykh izmenenii [Geostrategic transformations as a political and economic environment for organizational changes] [in Russian]. *Problemy systemnogo pidhodu v ekonomici*, 1 (69) / 1, s. 16–24.
15. Shedyakov, V.E. (2021). Giperindustrializatsiya – uslovie suvereniteta. [Hyperindustrialization is a condition of sovereignty] [in Russian]. The current state of development of world science: characteristics and features: collection of scient. papers «SCIENTIA» with Proceed. of I Intern. Scient. and Theor. Conf. Lisbon, 1, pp. 8–12.
16. Shlapak, A.V. (2018). Metodologichni osnovy konceptual'nykh konstrukcii global'nogo konkurentnogo liderstva. [Methodological bases of conceptual constructions of global competitive leadership]. *Tendencii rozvytku ekonomiky u 2018 roci: analitychnyi ta teoretyko-metodologichni aspekty*: Tez. Mizhnar. nauk.–prakt. конф. Одеса, s. 51–53. [in Ukrainian].

Дані про автора

Шедяков Володимир Євгенович,

доктор соціологічних наук, кандидат економічних наук, незалежний експерт
e-mail: shedyakov1@gmail.com

Данные об авторе

Шедяков Владимир Евгеньевич,

доктор социологических наук, кандидат экономических наук, независимый исследователь
e-mail: shedyakov1@gmail.com

Data about the author

Vladimir Shedyakov,

Doctor of sociological sciences, candidate of economic sciences, free-lance
e-mail: shedyakov1@gmail.com